

השבוע חל יום-השנה של שני מאורי עות בחיי העולם הזה — לידתו ולדתו מחדש.

בפסח 1937 החליט עיתונאי צעיר בשם אורי קיסרי, ליד קרא לו 9 בערב, ולימים מסוג חדש. הוא קרא לו 9 בערב, ולימים שינה את שמו להעולם הזה.

בפסח 1950 מכר אורי קיסרי את ה"שבועון לקבוצת-צעירים, שחוללה בו שני נוי מהפכני. כך נולד העולם הזה מחדש, והפעם במתכונתו הנוכחית.

הסיסמה של קיסרי היתה: "ריתמוס החיים — דופק במו". "בלי מורא, בלי משוא-פנים".

אלתרמו, שלונסקי

וכל השאר

הייתי ילד כאשר חולל קיסרי את המהפכה שלו, לפני 43 שנים. אך אני זוכר את 9 בערב, כביטאון שחרג לחלוטין מן הנוף העיתונאי של אז.

לך, הקורא עתה את הגיליון מס' 2221 של העולם הזה, קשה להעלות בדמיוןך של היתה דמות העיתונות הארצישראלית דאז. שלט בו השיעמוס המתולתל, הבלתי מתפשר, ירושת העיתונאות של העיירה היהודית במזרח אירופה. הכותבים היו עסקנים, מטיפים בשער, סופרים נישאים-מעם, שכתבו מאמרים ארוכים ומסורבלים. השפה היתה כלי נוקשה, והיא היתה מלאה במילים לועזיות, שלא נמצא להן עדיין תירגום עברי, ומליצות עבריות שדופות "מן המקורות".

קיסרי בא להכניס חיים לעיתונות ה"ארצישראלית, להקדישה לנושאים מעניינים, לתאר את החיים, את המתרחש. לשם כך עיצב שפה חדשה, קלילה, גמישה. עזרו לו הסופרים הצעירים של אז, שמרדו גם הם בשיעמוס של היישוב, כמו נתן אלתרמן, אברהם שלונסקי ואלכסנדר פן, שמירסמו כולם את יצירותיהם בעיתון זה. קיסרי אהב את ארטורן, נשים יפות, קולי-נוע ואת צרפת — לא בהכרח לפי סדר זה. העיתון היה חי ותוסס, כפי שרצה. הוא השפיע על העיתונות העברית כולה. רבים ניסו לחקות אותו. שבעונים אחרים, כמו דבר השבוע, ניסו להידמות להעולם הזה. איש לא הצליח.

בין שאר תכונותיו היפות של אורי קיסרי היתה נכונותו לטפח ולגדל כישורי גות צעירים — מסורת שניסיתי להתמיד בה. הוא פירסם בהעולם הזה כמה פיליטורינים היתוליים וסיפורים קצרים שלי, ולאחר מכן ביקש אותי ב-1949 לקבל לידו את העריכה הטכנית של השבועון. רק לאחר מכן החלטתי על המיבע, שהביא ללידת המערכת הנוכחית ולהפיכת העולם הזה למוסד ישראלי מיוחד-במינו, שאין לו דומה בעולם.

ליד שולחן

המיטבח

מה עבר בראשם של אותם צעירים (שכללו גם כמה אנשים קשישים יותר, בעלי מרץ-עוררים) שהתקבצו בראשית 1950, מסביב לשולחן-המיטבח של הפסנתרנית דינה אברך, ושתכננו עיתון מסוג חדש?

דינה היתה אשתו של יעקוב גל, עיי-תונאי מיוחד-במינו, שהתמחה בו זמנית בשני שטחים: מוסיקה ופילילים. הוא היה כימעט היחיד בקבוצה, שהיה לו ניסיון בעיתונאות מיקצועית. הוא גם היה הראשון מבין חברי המערכת החדשה שהלך לעולמו.

היתה לנו מטרה עיתונאית ברורה למדי: לחולל מהפכה בעיתונות הישראלית, לש"בור את כל המוסכמות, לשים קץ למאמרים האינסופיים שמילאו אז את דפי כל העיתונים, להיות שבועון של חדשות — של כל החדשות.

רצינו גם לעצב שפה שתתאים ליעד הזה — עברית פשוטה, תכליתית, מדוייקת, ללא הצטעצעות, מודרנית, מה שהיה דומה לשפה העיתונאית הנמרצת של העיתונות האנגלו-סיסית. המודל שקסם לנו אז במיוחד היה השבועון האמריקאי טיים. המהפכה העיתונאית הראשונה של העולם הזה, בשנות ה-30, היתה גדולה. המהפכה השנייה, בשנות ה-50, היתה גדור

לה שיבעתיים, היא שינתה את העיתונות הישראלית כולה ללא-הכרח.

השפה הפשוטה, הכתורת הנמרצת, ה"תואר התמציתי, שעיבנו אותם בסדנת העולם הזה, השתרשו ב-30 שנים אלה בעיתונות כולה. אך כאשר השתמשנו בהם לראשונה, היא הדהימה את הציבור וגרמו לעיתונאים המכובדים של אז לעקם את אפם. איזו וולגאריות! היכן כל המליצות היפות?

במקום שחסרו לנו מילים עבריות, המ"צאנו אותן. השפה העברית המעודכנת מלאה במילים, שהומצאו במהלך העבודה על-ידי העולם הזה — לעיתים תוך התי"יעצות מערכתית, לעיתים פרי המצאתו של מישהו מאיתנו. כך נולדו מילים כמו "חללית", "אופנאית", "ביצועים", "טיפש" עשרה", "מחזמר", "חמשיר", "כתבלב", "ושואו" (אדם שתפן את השואה למיק"צוע), "ח"כ" (מתחרו כמו "שק") ו"חוצ" לארץ" (כמילה אחת, עם במישפט "חוצ" לארץ זה מקום יפה"). ועוד עשרות מילים, שגם אנחנו כבר שכחנו שהמצאנו אותן.

סודות

בשפע

אולם מבחינה עיתונאית, המהפכה העיקרית שחוללה מערכת זו היתה תוצאה של החלטתנו הנושזה שלא לתת יד לשום קשר-השתקה. יש בעולם שתי תפיסות עיתונאיות יסודיות. האחת (אפשר לקרוא לה "הרוסית")

רותי, סוכנותי או ציבורי. הנזק הגיע, בי ערכים של היום, לעשרות מיליוני לירות. אך לא נכנענו, וניצחנו.

ברבות הימים זה נמאס לעורכי העיתור נים האחרים. הם נכחו לדעת שהסקופים שלהם אובדים, חברים בכירים בעיתונים אחרים, וגם כמה מן העורכים עצמם, טרחו למסור לנו בעצמם את הסקופים שהם הסכימו לגנום. כך היה להעולם הזה שרות-ידיעות חיים.

מאז השנתונה העיתונות הישראלית לי-לא-הכר. כיום אי-אפשר כימעט לגנוז כל ידיעה שהיא, והגיעו הדברים לידי כך שהעיתונים מפרסמים את פרטייהם של הישיבות הסודיות ביותר של הממ"שלה.

קשרי

ההשתקה

במרוצת השנים נכתבו כמה ספרים רעים על העולם הזה. אם יכתב אי-פעם ספר טוב, בוודאי יהיה בו פרק מרתק על מאבקינו להפרת קשרי-השתקה.

בראש הרשימה תעמוד, בלי ספק, פ"ר שת העסקיביש. פירסומה, על כל פרטיה, בצורת סיפור בדיוני, בשני המשכים, היה מיבע עיתונאי נועז.

עוד לפני כך ביצעו כמה פעולות עיי-תונאיות חריגות על רקע פשוטה זה. הן ראויות להיזכר. כך פירסמנו, באחד ה"שבועות, תשבץ, שהכיל את כל השמות האסורים של גיבורי הפרשה — ומאז

כולות, נכיהמילחמה, והחיללים המשוחרים ביכללם. אך בעיקר במחאה העמור-קה על טיב המישטר שקם במדינה.

החיללים שחזרו מן המערכה נתקלו במישטר שקם בינתיים בעורף, בניצוחו של בן-גוריון ומפלגתו. מפא"י. כיום אנו רגילים לשילטון המייחוסים, בעלי מכור-ניות-השרד ודירות-השרד, הנהגים והמר-שרתים, המחלקים בעיניהם את שולל השיל-טון בכל הצורות האפשריות, כאילו היה רכושם הפרטי. או זה היה חדש, מרגיז ומקומם. העולם הזה היה חיל-החלוץ בי-מילחמה נגד התנשאות זו של כל עסקי-נים ציניים, נגד השחיתות החזשה.

במרוצת השנים גילינו פרשות-שחיתות לא-יספור, גדולות וקטנות. אין זה מיקרה שהיה זה העולם הזה שחשף את פרשות אשר ידליו ונתיבי נפט, שפירסם את ה"דו"ח הגדול הראשון של ההון השחור, שטיהר את עיריית חיפה ואת צמרת ה"מישטרה, ועוד ועוד. האיום, אגני אספר את זה להעולם הזה! הפך אחד הביטויים השגורים בשפה העברית.

האם הצלחנו למנוע את השחיתות? בוודאי שלא. המצב כיום הוא בכי רע. אך בטוחני שפעולתנו הרצופה, הבלתי-נבלית, תרמה תרומה רבה לאיתור הנגע ולהאטת התפשטותו. ולוא כן, יתכן כי מדינת-ישראל היתה דומה כיום לרפוב"ליקת-בנגוה מרכז-אמריקאית, שבה חומר-סת קבוצה קטנה של בעלי-שררה, וביני-הם עורכי-העיתונים, את הציבור.

מחוז

לקונסנוז

ובכל זאת, כל המאבקים האלה גם יחד היו מישניים, בהשוואה למאבק העיי-קרי — הפוליטי.

מבחינה זו, מהווה העולם הזה תופעה חריגה לגמרי בזירה העיתונאית העול-מית.

יש בעולם עיתונים בלא-ספור המטי"פים לרעיונות בלתי-מקובלים, השוברים את המוסכמות, הפוגעים ב"קונסנוז", אולם עיתונים אלה הם תמיד, מטבע מהור-תם, ביטאונים קטנים, שוליים, בעלי תפ"ר-צה המוגבלת לחוגים מצומצמים של בעי-לידיעה, ואילו שבועוני-החדשות הגדולים, בעלי התפוצה ההמונית, הם תמיד עיתור-נים קונפורמיסטיים, המחניפים לדיעות הקדומות של ההמון, הנזהרים מלהשמיע דיעות בלתי-יפופולאריות, ועל אחת כמה וכמה דיעות חריגות ומרגיזות.

הייחוד של העולם הזה היה ונשאר בי-כך שהוא עיתון בעל תפוצה המונית, השובר מוסכמות והנמצא כימעט בכל ה"שטחים מחוז לקונסנוז. מבחינה זו, אין לו אח ורע.

קיבלנו על עצמנו תפקיד זה בכוונה תחילה, עוד ב-1950. החלטנו אז שהמיי-נה החדשה יוצאת לדרך בלתי-נכונה — החל במדיניות-החוזק קצרת-הרואי שלה וכלה ביצירת הפער החברתי והענתי. עוד בראשית שנות ה-50' הטפנו לשלום ישי-ראלי-ערבי, לחיוב התנועה הלאומית ה-ערבית כבעלת-ברית טבעית לישראל, לתמיכה במאבקה הלאומי של מצריים, להקמת מדינה פלסטינית לצד ישראל. בי-אותה שעה המצאנו את הסיסמה "דופקים את השחורים" והתרענו על התהום הנפ-ערת בין ישראל הראשונה והשנייה, וגם בין שתיהן וישראל השלישית (המיעוט הערבי).

יחד עם המאבק הקיצוני נגד הכפיה הדתית ולמען הפרדת הדת מן המדינה, נגד שיבוש הדמוקרטיה על-ידי מנגנוני המפלגות הגדולות, בעד זכויות-האדם וזכויות-האזרח, הביאו מאבקים אלה לעיי-מות חיותי בינינו ובין השילטון הבן-גורי-וני. גם על תולדות המאבק הזה נכתבו ספרים (בין השאר: "הספר על איסור התבר-אל, שהיה ממונה אז על שרותי-הביטחון, המגלה כי "מנגנון החושך" ראה אז בי-העולם הזה את האויב מס' 1 של המיש-טר, וכי נערך בכל שלוחותיו למילחמה נגדנו).

המאבק היה, בחלקו, אליים. סיפור מעי-שייה-התנקשות בהעולם הזה הוא ארוך ומגוון: שלוש פצצות, שתי נסיונות-חטיפה, שריפת המערכת, התנקשות בחיי-לא פחות מרתק הסיפור על התנקשויות (המשד בעמוד 74)

נדרשנו להגיש לצנזורה מוקדמת גם את התשבצים. כאשר בל הארץ תמהה על מם. נשוחה המחלוקת-המיסטורית בין דויד בן-גוריון ופינחס לבון, פירסמנו בעמוד אחד שני סיפורים, שונים לגמרי — אחד על מילחמת בן-גוריון-לבון, שני על מישפט-קאהיר. לא קשרנו ביניהם. הקור"אים עשו זאת בעצמם.

ביכלל למדו קוראי העולם הזה לקרוא בין השורות, לשים לב לפרטים תבוניים, להסיק מסקנות מרמזי-רמזים. אדם שרצה לדעת מאז קורה בארץ, פשוט לא יכול היה להרשות לעצמו שלא לקרוא את העולם הזה — ונדמה לי שמצב זה קיים עד היום.

רפובליקת

בנות

המאבקים העיתונאיים המובהקים היו רק חלק ממילחמה העולם הזה. והי-אידיאל שעמד לנגד עיניהם של חברי המערכת, בפסח 1950, לא היה עיתונאי-בילבד.

היזכור את התקופה. זה עתה הסי-תימה מילחמת-העצמאות. באנו מן ה"צבא, רובנו שירתנו בה כחיילים קרביים. (הכסף שהצקעתי ברכישת העולם הזה בא בחלקו מהכנסות יומן-המילחמה שלי, בשדות פלשת 1948, וחלקו מהלוואות-שיקים שקיבלתי ממישרד-הביטחון, כחי-ייל שנפצע).

הרגשנו שאנחנו חלק מדור, שעמד זה עתה במילחמה, והאחראי לגורל המדינה, שנולדה במילחמה זו. מי שקורא כיום את גליונות העולם הזה משנת 1950 או 1951, יופתע מתחושת המהויכות של העיתון לחיילי 1948. הי-באה לידי ביטוי בכתבות רבות. הדבר התבטא במאבקים למען המישפחות ה"שי-

אורי אשכול